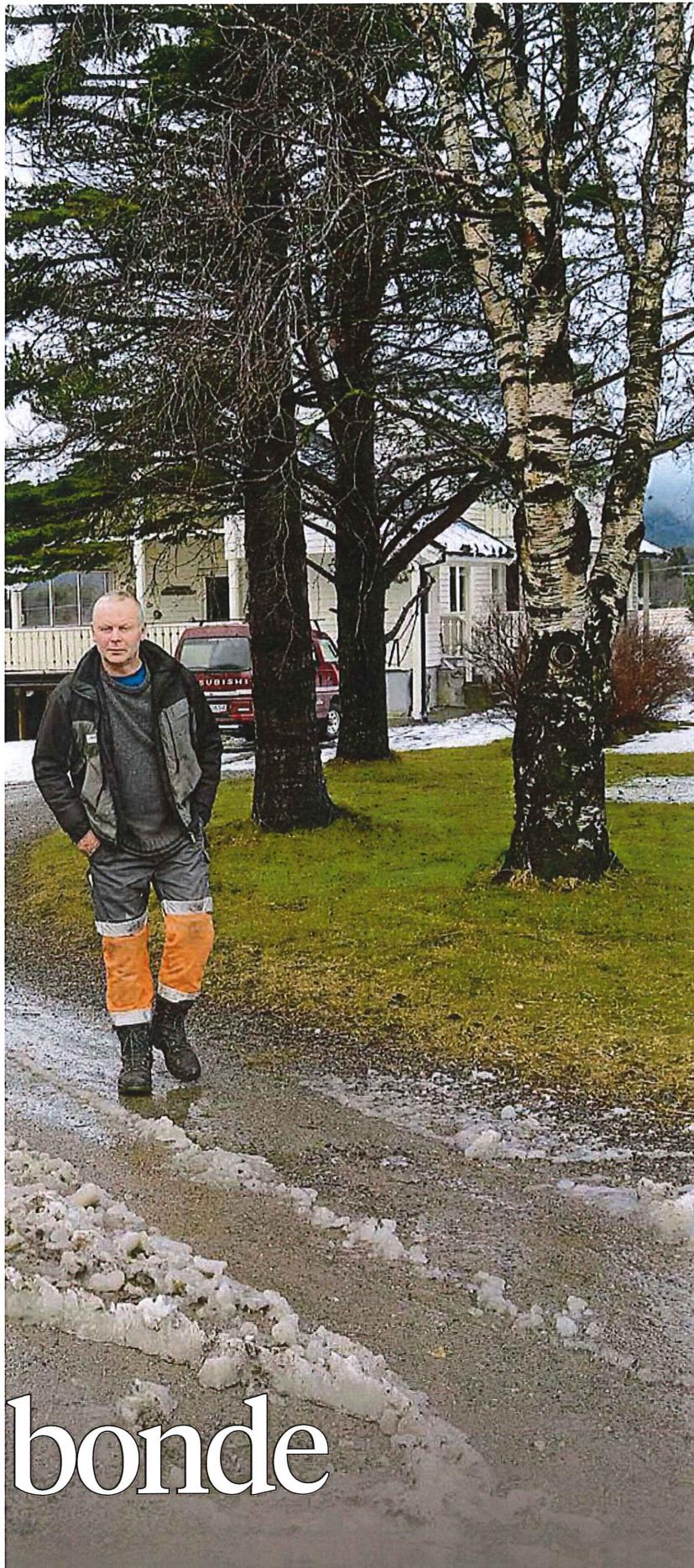

• Landbruk

Mistet oljejobben – ble

Ble førtidspensjonist: I fjor sommer overdro far Eiliv Kvammen (62) gården til sønnen Rune (30). Han valgte å bli pensjonist og lot neste generasjon få slippe til i stedet for å bli ar-

Da sønnen mistet jobben i Nordsjøen, valgte Eiliv Kvammen (62) å bli tidlig pensjonist. Slik kunne han overlate gården til neste generasjon.

Fakta

Tidligpensjon for bønder

- Ordningen ble innført i 1990.
- Målet var å få flere bønder til å overdra gården til neste generasjon.
- Er først og fremst ment som rekruteringstiltak, ikke en velfersordning.
- Regjeringen foreslår i jordbruksmeldingen å fjerne ordningen.
- Også etter bruddet i jordbruksforhandlingene i 2014, ville daværende landbruksminister Sylvi Listhaug kutte i tidligpensjonen.
- Den gang berget Venstre og KrF ordningen.

I løpet av drøyt tre år har over 40.000 jobber blitt borte fra oljebransjen. Mange har gått inn i uvisse tider med usikkerhet og arbeidsledighet. Særlig er Sørvestlandet rammet, men krisen har slått til langs hele kysten. Rune Kvammen fra Fræna i Møre og Romsdal jobbet som vedlikeholdsingeniør da nedskjæringene kom.

– Det var på den tiden da veldig mange sel-skaper plutselig låste døra. Også bedriften jeg jobbet i skulle redusere, i første omgang med 40 stillinger, sier han.

Ga seg tidlig

Men Rune Kvammen ble ikke en av mange på statistikken over antall arbeidsledige. Hjemme i Sylteosen i Fræna drev nemlig far Eiliv gården, slik han hadde gjort i 35 år. Bare 62 år gammel, skjente han at tiden var inne til å la nestemann ta over.

– Løsningen var å ta ut tidligpensjon, for å gi plass til neste generasjon, sier Eiliv Kvammen. Han tok selv over garden etter sin far i 1982.

– Sely om jeg bare er 62, var det riktig å gi slipp og overlate gården nå. Men uten oljekrisa hadde det ikke skjedd ennå, sier han.

15. juli i fjor var alt det formelle i orden, yngste generasjon Kvammen kunne overta, og den tidlige plattformarbeideren ble bonde.

– Jeg syns det var best å komme seg i livbåten mens det ennå var plass, sier Kvammen junior.

Til tross for nedskjæringer og jobb som borte, ser han på seg selv som blant de privilegerte.

– Det var mange som satt der arbeidsledig med nystiftet familie og store huslån. Jeg var singel, hadde god råd, og en gård jeg kunne ta over, sier han.

Ung og sprek

Eiliv Kvammen innrømmer gjerne at han syns det er litt rart å gi seg som bonde så tidlig.

– Etter 35 år, er det rart å gi seg. Normalt skulle jeg holdt på til jeg var 67, sier han.

– Men jeg så at om det skulle gå fem år til, ville Rune kanskje være godt etablert i en annen jobb.

Sønnerne ser bare fordeler med å ha en ung, sprek far som hjelpt på gården:

– Bestefar gikk i fjøset til han ble 90. Jeg håper far holder like lenge. Da har jeg hjelp til jeg blir 60, smiler han.

Tidligere i livet skulle Rune overhodet ikke bli bonde.

– Jeg tenkte at det ikke var noe for meg. Men etter å ha jobbet ute, og fått reist litt, innså jeg at man ikke kommer lett til noe. Jeg ser også det ligger mer for meg å drive med dyr, enn å drive og serve kunder.

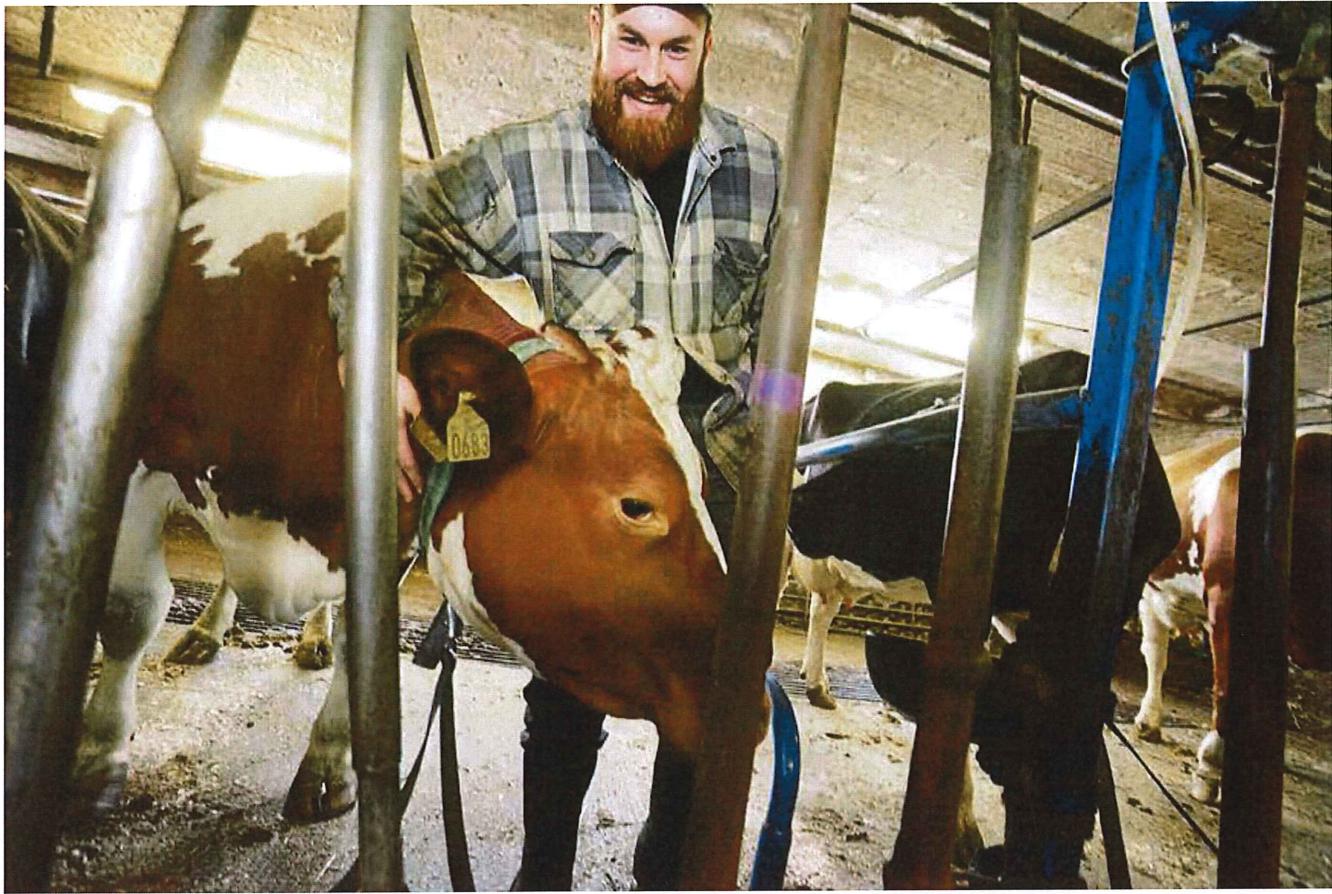
At sonnen ville fortsette å satse på melk og kjøtt, var absolutt ingen selvfolge for faren heller.

– Han har alltid ville ha gården. Men jeg trodde nok han ville trappe ned den aktive drifta mer og mer, sier Eiliv, godt fornøyd med at avkommet har tatt til vettet.

Satsar stort

Gården Sylte er på 550 mål, fjøset har båsplass til 20 melkekyr, i tillegg til ungdyr.

• Landbruk

God hjelpe: Rune Kvammen er fornøyd med å ha en sprek og rimelig ung far. – Holder han til han blir 90, har jeg hjelpt til jeg blir 60, gliser han.

► – Far min har vært hard til å kjøpe opp kvoer når det har vært noe ledig. Nå har vi en melkekvote på 185 tonn, som vi sliter med å fylle. Men det er et luksusproblem, sier junior.

Det har alltid vært drevet melkeproduksjon og kjøttproduksjon på gården. Nå vil ungbonden bygge nytt fjøs.

– Fjøsset fra 1972, og tungvint. Jeg skal bygge nytt så snart som mulig. Når det står klart, vil jeg ha et lån på sju millioner kroner, sier han.

Sjefen til far sin

Nå er far Eiliv blitt kårkall og avløser.

– Jeg jobber på gården, og avløsertilskuddet utgjør lønna, sier han.

– Han er helt umulig, gliser Rune spørsmål om hvordan det er å være sjefen til far sin.

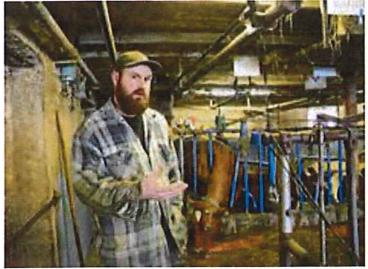
Far Eiliv er ikke av den som løper etter traktoren mens sonnen kører, men innrømmer gjerne at det ikke alltid er lett å gi slipp.

– Når en har vært vant til å drive i mange år, er det en stor overgang. Men jeg har vært bestemt på å la ham slippe til, og å stole på ham, sier farens sonnen.

– Han må få bestemme selv – vel å merke så lenge det ikke er alt for ille.

Lokket av olja

De to kjerner mange som gjennom åra har «forsvunnet til olja».

Satser: Fjøsen på gården Sylte er fra 1972, og tungvint. Rune Kvammen vil bygge nytt så snart det lar seg gjøre.

– Det er veldig mange her fra distriket som hadde tenkt å overta hjemgården, men som ble lokket ut i olja i stedet, sier Rune Kvammen.

– Det er ikke vanskelig å bli lokket av lønn som er det tredobbelte av et bruk med 20 melkekyr kan gi, sier far.

Også i hans generasjon har mange tatt seg opp til «utaskjærer».

– Flere jeg vokste opp med har jobbet i Nord-sjøen i årevis. Mange av dem har steget i gradene, og ligger nå på inntektstoppen, sier far Eiliv.

Sønnen er glad for at han har jobbet og fått erfaring fra olja disse åra.

– Jeg har sett at gresset ikke nødvendigvis er grønner på den andre siden, sier Rune Kvammen.

Kjenne seg fri

For Eiliv betyr ordningen med tidligpensjon at han får 100.000 kroner i året fra han er 62 til han er 67 år, i tillegg til ordinær pensjon.

– Ordningen krever at gården blir overdratt til andre. Det er ikke bare å cashe ut summen, understreker han.

Den pensjonerte bonden ligger ikke på latsiden. Ved siden av å være avløser, er han handymann og snekker for ymse oppdragsgivere i nærområdet. Men aller best trives han med å stikke på sjøen med båten grytidlig om morgenen.

– Etter å ha vært bundet av fjøsstell morgen og

Farens sjef: Eiliv Kvammen syns det er rart å gi seg etter 35 år, men har bestemt seg for å stole på sønnen, og la ham slippe til.

kveld over så mange år, i helger og hverdager, er det godt å kjenne at det går an å ta seg fri, sier han.

Vil fjerne ordningen

I følge Statistiksentralbyrå er gjennomsnittsalderen på en som overtar en landbrukseiendom på drøye 52 år. Målet med tidligpensjonsordningen er nettopp å gjøre det enklere med tidlige generasjonskifter, slik som hos far og sondre Kvammen i Fræna. Statistikkene viser likevel at stadig færre benytter seg av muligheten. I 2005 mottok 1490 bønder tidligpensjon. I 2015 var talet nede i 889, en nedgang på 40 prosent.

I landbruksmeldingen, som nå er til behandling i Stortinget, har regjeringen foreslått å ta bort ordningen med tilskudd for bønder som ønsker å gå av med tidligpensjon.

Landbruksminister Jon Georg Dale mener pengene heller bør brukes til å hjelpe folk inn i næringa, enn å hjelpe dem ut. Han vil heller styrke rekrutteringa inn i yrket, ved hjelp av andre tiltak.

Dale har også stilt spørsmål ved om bønder skal ha mye bedre pensjonsordninger enn andre som vil pensjonere seg tidlig.

Viktig ordning

– Dette er en viktig rekrutteringsordning for landbruket som må styrkes, ikke avvikles, slik Jon Georg Dale har foreslått. Det sier Bondelagsleder Lars Petter Bartnes.

Stortinget avviste regjeringens forsøk på å legge ned ordningen i 2014. Nå håper Bondelaget at partiene på Stortinget nok en gang satses på de unge som vil inn i landbruket, og avvise Dales forslag.

– Tidligpensjon er en viktig ordning for å få realisert flere gårdsoverdragelser til en yngre generasjon, særlig innenfor husdyrproduksjoner, sier han.

– Den gir mange kommende unge bønder en kjærkommen mulighet til å starte på livet som selveierende bonde i tide, for man unngåelig må satse på en alternativ karrierevei.

Ble bonde

Jeg har sett at gresset ikke nødvendigvis er grønnere på den andre siden

Rune Kvammen
nyslatt bonde

Lisbet Harstad
lisbet.harstad@nationen.no